

تأثیر سبک معماری اسلامی آذربایجان در دوران ایلخانی و تیموری بر معماری

سایر سرزمین‌های اسلامی در قرون و سده‌های بعدی

فرزاد فیضی^{۱*}، زهرا میرازی^۲، مهری محمدی لورون^۳

۱ - دانش‌آموخته کارشناسی ارشد باستان‌شناسی دانشگاه محقق اردبیلی

۲ - دانش‌آموخته کارشناسی ارشد باستان‌شناسی دانشگاه محقق اردبیلی

۳ - دانشجوی کارشناسی ارشد باستان‌شناسی دانشگاه محقق اردبیلی

farzadfezyi50@yahoo.com

چکیده

معماری اسلامی از لحاظ تاریخی اولین هنری است که توانست خود را با مفاهیم اسلامی سازگار نماید. هنر معماری آذربایجان در دوره ایلخانی و تیموری با شهرهایی همچون تبریز، مراغه و سلطانیه به رشد و بالندگی بی‌سابقه‌ای دست یافت و شاهکارهای به وجود آمده از آن، معماری سایر سرزمین‌های اسلامی را تحت تأثیر خود قرار داد. نمونه‌های معماری باقی‌مانده در هند و آسیای میانه در شرق سرزمین‌های اسلامی تا مصر و ترکیه در غرب جهان اسلام، نماد و نشانی آشکار از این پیشرفت‌ها و تأثیرات معماری هستند. پاره‌ای از این ویژگی‌های معماری با نفوذ به سایر سرزمین‌های اسلامی رنگ و بوی آن سرزمین را گرفته و به‌صورتی دیگر متجلی شده است که با نگاه ژرف و عمیق می‌توان ریشه آن‌ها را در سبک معماری آذربایجان جست‌وجو کرد. این پژوهش با رویکرد توصیفی - تحلیلی و مقایسه‌ای و از طریق مطالعات کتابخانه‌ای سعی در نشان دادن میزان تأثیر سبک معماری آذربایجان در دوران ایلخانی و تیموری بر معماری سایر سرزمین‌های اسلامی در قرون و سده‌های بعدی دارد و برای نیل بدین هدف آثار شاخص معماری اسلامی سرزمین‌های مزبور را که نشانی از این تأثیرات دارند برای نشان دادن میزان و نحوه‌ی این تأثیرگذاری با نگاه تحلیلی مورد بررسی قرار می‌دهد. در پایان مشخص شد که این تأثیرات و تبادل افکار باعث به وجود آمدن سبک معماری اسلامی بین‌المللی شد که تا چندین سده در سرزمین‌های دور و نزدیک اسلامی رواج داشت که در واقع ریشه و خاستگاه بسیاری از این ویژگی‌ها سرزمین آذربایجان در ایران‌زمین بود.

واژگان کلیدی: آذربایجان، معماری اسلامی، دوره ایلخانی، دوره تیموری، سرزمین‌های اسلامی

۱- مقدمه

مطالعات معماری اسلامی با وجود پژوهش‌های بسیار همچنان با کاستی‌های فراوانی رو به روست و شکاف‌های فاحشی در آن مشاهده می‌شود که بعضی از این ناهمگونی‌ها به دلیل بی‌اطلاعی یا کم‌توجهی نویسندگان به گنجینه‌های عظیم فرهنگی و هنری مناطق مختلف مانند سرزمین آذربایجان می‌باشد (اوریا، ۱۳۹۴: ۱۲). آذربایجان از مراکز پرقدرد معماری جهان اسلام است که فرایند تحولات معماری در آنجا تاریخی کهن دارد. در دوره‌ی ایلخانیان مرکزیت فرهنگ و هنر ایران از خراسان و ماوراءالنهر به آذربایجان منتقل می‌شود و معماری سرزمین آذربایجان در قالب مکتبی چون تبریز به اوج بالندگی و شکوفایی می‌رسد و معماری